

àmbits

de psicopedagogia

EL PSICOPEDAGOG I LA PSICOPEDAGOGA DE L'INSTITUT EN UN CONTEXT MÚLTIPLE DE RELACIONS

Francesc López

INTRODUCCIÓ

Aquest article neix de la ponència que vaig fer a les jornades de psicopedagogia de Girona, el març del 2003.

Tot i que el títol de la mateixa fa referència a la multiplicitat de contextos relacionals en què participa el psicopedagog o la psicopedagoga d'un institut, només vaig abordar (i transcriuré aquí) el que fa referència a l'àmbit del professorat.

Descriure o definir de manera universal la complexitat de les relacions professionals entre els i les psicopedagogues i la resta del professorat, seria absurd per la seva pròpia essència i dimensió. No obstant intentaré donar unes claus que poden ser útils per fer una aproximació a l'anàlisi d'aquesta complexitat i a la vegada unes estratègies que poden ajudar a fer més fàcil aquesta relació.

LA COMPLEXITAT DE LES RELACIONS PROFESSIONALS EN UN CONTEXT COMPLEX

La incorporació als instituts dels psicopedagogs i psicopedagogues és força recent, té una història curta sense necessitat de comparar-la amb altres professors, és a dir no ha passat prou temps per sedimentar unes pràctiques. I pel que fa a l'àmbit de les relacions professional (i personals), tots i totes sabem que quan es crea una nova especialitat, un nou perfil professional i hi "apareix" un nou professional en una institució, normalment s'aixequen unes expectatives determinades i provoquen unes certes resistències. També pot succeir que en determinades instàncies aquestes resistències es converteixen en malestar que si no es reconduïx de manera adient es pot traduir en temor i desconfiança.

D'altra banda la institució educativa, des del punt de vista organitzatiu, té unes característiques idiosincràtiques particulars, en aquest sentit coincidim plenament amb la definició que fa Patricia Tschorne [1] al referir-se a l'escola, però la mateixa definició la podem fer extensiva al propi institut com "*... una organització molt complexa on s'interrelacionen diversos grups humans -mestres, pares, alumnes- amb punts de vista diferents sobre allò que és educar, i a vegades amb interessos contraposats i fins i tot irreconciliables.*"

Situant aquestes dues idees en el context que ens ocupa podem trobar que si les relacions entre el professorat (en general) són complexes, aquestes (relacions) poden augmentar en complexitat quan un d'aquests professors és el o la psicopedagoga. Per què? Vegem-m'ho, però abans una darrera apreciació, quan el o la psicopedagoga arriba a un institut, no únicament ha de procurar establir nous canals de relació i comunicació, - perquè s'espera que sigui la nova incorporació qui prengui la iniciativa (?) - sinó que, sovint ha de substituir a l'imaginari col·lectiu dels seus col·legues representacions o creences preconcebudes i distorsionades sobre el seu camp del saber. Aquest és, al meu entendre, un dels reptes més difícils: l'establir vincles professionals dins d'un marc relacional de respecte mutu.

I això, com s'aconsegueix?, n'hi ha d'estratègies facilitadores?, aquesta tasca només l'han d'abordar els professionals de la psicologia i de la pedagogia? L'explicació a aquests interrogants la podem trobar en la identificació - sense ànim de ser exhaustiu - d'alguns indicadors. En primer lloc i abundant en la idea inicial, podem pensar que la incorporació d'una nova "àrea del saber" i conseqüentment d'un nou professional en una institució molt tradicional pot despertar, en alguns casos, certes expectatives, en altres casos certa indiferència i sovint certes resistències. No oblidem que l'escola, en general, és de les institucions que històricament ha estat molt lenta en la incorporació d'innovacions i més si aquestes

vénen de fora i li són imposades, com ha estat el cas, per una llei fortament qüestionada per una gran part del col·lectiu del professorat de secundària. Un altre indicador vindria donat per una certa confusió de les funcions que hom pensa que han de dur a terme aquests i aquestes professionals. La indefinició o l'ambigüitat de l'administració respecte a part de les seves funcions ha contribuït a aquest fet. En aquest punt aquí a Catalunya es pot agreujar perquè hi pot haver solapament d'actuacions amb un altre col·lectiu, els EAP, que comparteixen funcions i contextos d'actuació. I, finalment, podem apuntar la idea arrelada en l'imaginari de molts col·legues dels instituts, que pel fet d'exercir de psicopedagog o psicopedagoga, se'ls dóna per suposat que no únicament estan ideològicament i acríticament a favor de la LOGSE, sinó que a més, defensen postulats que des d'una altra llicenciatura o camp del saber pensen que probablement no ho farien.

LA COMPLEXITAT DE LES RELACIONS PERSONALS

Centrant-nos ara en les relacions personals, també podem començar amb una definició, en aquest cas d'Urie Bronfenbrenner [2], que postula que "*Se establece una relación cuando una persona en un entorno presta atención a las actividades de otra, o participa en ellas*". Si aquesta definició ens sembla vàlida per anar perfilant el tipus de relació que s'hauria d'establir entre el/ psicopedagog/a amb la resta del professorat, hem d'anar pensant en una sèrie de condicionants que (tornen) a incidir. El primer el podríem identificar en la manera que té el professorat inclòs el psicopedagog/a d'entendre, de concebre la educació i la funció social i educativa que dur a terme l'institut. Un segon condicionant el trobaríem en les expectatives que es generen mútuament en l'abordatge conjunt d'una situació problemàtica (determinació dels continguts a adaptar d'una àrea, coordinació d'actuacions respecte un alumne, informació a lliurar a una família, etc.), expectatives referides a la manera d'aproximar-se a aquesta situació, o al grau de compromís que es demanarà. Un tercer condicionant que podem identificar és l'experiència que aporta cada professional a la relació, aquesta experiència pot influir en la simetria de la relació, i/o en el rol [3] que se li atribueix.

I per acabar aquest epígraf amb una idea clau, podem considerar que sovint el desenvolupament professional del Psicopedagog/a requereix de *l'interès* dels altres per dur a terme el seu treball, que es podria traduir en treballar en grup o de manera col·lectiva, entenent que ha de ser una acció coordinada de tothom. És a dir la seva tasca ha de desenvolupar-se *amb els altres*. La qual cosa obliga, si més no, a pensar si hi ha estratègies que faciliten o possibiliten aquest treball en grup, en la línia del que hem anat exposant fins ara.

POSSIBLES ESTRATÈGIES FACILITADORES DE LES RELACIONS PROFESSIONALS

En primer lloc afirmar una obvietat a la que tots estem acostumats: no hi ha fórmules infal·libles, sabem que en el camp de les relacions humanes és impossible trobar solucions universals, cada situació problemàtica requereix la seva anàlisi i que aplicant aquest postulat o aquell de més enllà no es garanteix de solució. Un segon aspecte important que s'ha de dir i que es desprèn de l'anterior és la necessària contextualització, en cada cas, de les estratègies que tot seguit comentarem. I un tercer aspecte amb el que finalitzem aquest preàmbul és que les estratègies són pròpies al paradigma relacional o del marc professional al que s'enquadra.

Dit això fem una aproximació a algunes estratègies.

Relacions simètriques:

Aquesta estratègia intenta que l'aproximació o l'abordatge d'una situació problemàtica des d'un enfocament col·laboratiu, ha de ser de complementarietat i de corresponsabilitat, tot evitant rivalitats que en qualsevol cas perjudicarien a l'alumnat.

Propiciar espais comuns de treball:

A vegades s'intenta cerca solucions a les situacions problemàtiques només des dels camps dels sabers propis, la qual cosa és no únicament òbvia, sinó lògica. El que passa és que des de l'òptica en què ens movem la suma de les parts no és igual al tot. Per arribar al tot, cal que l'abordem *des del* tot.

Posicionar-se en el lloc de l'altre:

Aquesta estratègia intenta trencar una pràctica secular a l'ensenyament, la individualització, que a vegades provoca l'enrocament en les defenses argumentals. Intentar posar-se en el lloc de l'altre (no per convèncer-lo, sinó per entendre'l) permet rescatar els aspectes positius a partir dels que podem iniciar ponts de diàleg.

Visualitzar la tasca:

Aquesta estratègia està relacionada amb les altres. Al realitzar conjuntament una tasca amb un cert grau d'èxit (reconeixement mutu), cal explicitar-ho per tal de reforçar els sentiments positius que es generen i que possibiliten l'interès en mantenir aquesta relació.

Interessar-se en el que fa l'altre:

De manera substantiva vol dir que facilites que es generi un sentiment de reciprocitat positiva, la qual cosa possibilita una millor i més duradora relació professional.

CONCLUSIÓ

Segurament hi ha molts entorns laborals en què les relacions entre diferents professionals es poden mantenir en l'àmbit d'una relativa superficialitat (en el sentit més literal del terme). En el món educatiu, en una escola, en un institut, ja ho hem comentat, és molt difícil separar allò que es professional d'allò que és personal. Sovint les relacions professionals entre el professorat estan impregnades de fílies i de fòbies, d'afinitats i de distanciaments, la qual cosa és perfectament comprensible en tant que la natura de la feina requereix o si més no provoca la implicació personal, es tracta, doncs, de fer aquest treball sabent que no sempre s'estarà d'acord amb l'altre, però que això no ha d'impedir poder treballar plegats amb l'interès comú d'educar l'alumnat.

Referències bibliogràfiques:

- Antunez, S., Gairin, J. (1990): *El Projecte Educatiu*. Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament. Col. Eines de Gestió, nº 2.
- Bronfenbrenner, U (1987, 2002): *La Ecologia del desenvolupament humà*. Barcelona, Paidós.
- Gordon L. Porter Ponència: *Creant la escola inclusiva: una perspectiva canadenca basada en 15 anys d'experiència*.
- Monereo, C., Solé I. (1996): *El asesoramiento psicopedagógico: una perspectiva profesional y constructiva*. Barcelona, Alianza.
- Patricia Tschorne *Relacions intergrupals a l'escola. Un enfocament sistèmic de la seva organització*. Perspectiva Escolar, nº 135, maig de 1989.
- Puigdellívol, I. (1998): *La educación especial en la escuela integrada. Una perspectiva desde la diversidad*. Barcelona, GRAÓ, nº 124.

Notes:

[1] Tschorne, Patricia op. cit a la bibliografia

[2] Bronfenbrenner, Urie Capítol 4 op. cit a la bibliografia

[3] Manllevo la definició de rol de l'autor suara citat com " a conjunt d'activitats i relacions que s'esperen d'una persona que ocupa una posició determinada en la societat (en aquest cas institut)..."